

церкви, о собиранних якобы покойною гетмановою Скоропадскою з Малої Росії в прошлом 720 м году на реставрацию показанной упалой Свято Троецкой церкви денгах, сего июля от 6 числа ко мні пущений, д. 20 я получил, в котором предложено: абым полку моего к полковой старшине, так же к бунчуковим и значковим товариству, к сотникам и протчим от себе писал, чтоб оние, кто в прошлом 720 м или другом годех з денег или чого другого, на реставрацию выше показанной церкви давал, кому именно и иміються ли в них от приемщиков росписки; при поданной от себе відомости тие росписки прислали ко мні, а мні оние отсилат к вашей ясневелможности в Глухов. На что покорнійше вашей ясневелможности доношу: же по извістию от старшины полковой и сотников, также бунчукових и значкових товаришей, на реставрацию выше означенной Свято Троецкой глуховской церкви в 1720 м и в інших годех покойная гетманова Скоропадская денег и другого нічого в полку здішном не собирала; и никто у здішних полчан на возобновление помянутой церкви, нічого никому не отдавали; для чего и росписок приемщиковых ні у кого не иміється; о сем покорне обьявив, перебуваю вашей ясневелможности моего милостивійшаго пна и добродія, нижайший слуга, ея императорского влчства Войска Запорожского полковник полтавский Василий Кочубей

1731 году июля 28 дня Полтава».

Адреса: «Ея императорского всепресвітлійшого величества, Войск Запорожских с обоих сторон Днепра гетману и ордена свтого Александра Невского кавалеру ясневелможному его млсты пну Даниилу Апостолу, моему милостивішому пану и добродієві».

(ЦДДА у Києві, ф. 51. оп. 3. № 3949, арк. 1–2.
Пізнійший запис: «1731 Августа 2. Подано».)

Тарасенко І.Ю. Несколько документов из истории глуховского Свято-Троицкого собора

В статтє представлен обзор документов из фондов Центрального государственного исторического архива Украины в Киеве, касающихся строительства глуховского Свято-Троицкого собора.

Ключевые слова: Глухов, Свято-Троицкая церковь, источники.

Tarasenko I.Yu. Some documents from the history of Hlukhiv Holy Trinity Cathedral

The article presents an overview of documents from the Central State Historical Archives of Ukraine in Kiev regarding construction of Hlukhiv Holy Trinity Cathedral.

Key words: Hlukhiv, Holy Trinity Church, sources.

15.03.2014 р.

УДК 94 (477): (323. 3+330. 34) «1734/1750»

О.А. Любич

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ГЕТЬМАНЩИНИ В ЧАСИ ТИМЧАСОВОГО ПРАВЛІННЯ ГЕТЬМАНСЬКОГО УРЯДУ (1734–1750 рр.)

У статті розглядається соціально-економічне становище Гетьманщини в період Тимчасового правління гетьманського уряду (1834–1850 рр.). Розкрито структуру і функції Тимчасового правління гетьманського уряду. Показано регіональні особливості та вплив російського уряду на соціально-економічне становище регіону. Звернено увагу на зміну структури суспільства Гетьманщини. Зроблено акцент на погіршенні умов проживання в регіоні.

Ключові слова: Гетьманщина, Росія, соціально-економічне становище, права, вольності, малоросійські козаки, господарство.

Історія соціально-економічного становища Гетьманщини в умовах значного впливу з боку Російської імперії займає одне з провідних місць серед досліджень сучасної історичної науки, що є достатньо обґрунтованим, зважаючи на її вплив на подальшу долю України. Над даною проблематикою у різний час працювали історики В. Рубан, Д.Н. Бантиш-Каменський, М.О. Маркевич, В.Г. Авсенко, І.В. Теличенко, О.М. Лазаревський, М.Ф. Тищенко, В.О. Мякотин, Л. Окиншевич, О.І. Гуржій, Л. Мельник, В.І. Белашов [1].

Актуальність даної роботи визначається особливостями сучасного розвитку України, теоретичними і практичними потребами її модернізації. Соціально-економічні відносини в суспільстві є одним із найпотужніших факторів, що визначають розвиток держави. Гетьманщина була державним утворенням із стійкими групами-станами, що вирізнялися соціальною і економічною самостійністю. Запровадження Тимчасового правління гетьманського уряду призвело до значних змін у соціально-економічному становищі населення Гетьманщини та опосередковано вплинуло на розвиток самоврядування, обсяг зібраних податків і виконаних повинностей, економічні та політичні процеси. Фактично через новостворену структуру, яка перебрала на себе усі повноваження гетьмана та його уряду, Російська імперія почала нещадно експлуатувати українське населення, що призвело до глибокої економічної кризи у регіоні. Поряд з науковою актуальністю теми не можна не вказати на її вагомий прикладний значення. Адже дослідження соціально-економічних процесів, діяльності органів державної влади відповідає потребам сучасної розбудови держави, які спрямовані на поширення та поглиблення засад самоврядування.

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу документальних джерел й узагальнення історіографічних здобутків з'ясувати роль

Тимчасового правління гетьманського уряду у розвитку соціально-економічних відносин у Гетьманщині. Дослідженню підлягали землі уздовж лівого берега Дніпра, на яких проживало більше 1,2 млн. чоловік. Регіон налічував 11 великих (полкових) міст, 126 містечок та близько 1 800 сіл.

Після смерті гетьмана Данила Апостола (17 січня 1734 р.) російським урядом було видано указ від 31 січня 1734 р. «Про створення в Малоросії, до обрання гетьмана, для управління усіма справами, тимчасового правління із шести осіб і про те, щоб Військовий Генеральний Суд і Підскарбії працювали по старому» та «Інструкцію тимчасовому правлінню в Малоросії». Тимчасове правління мало складатись із шести осіб, між якими, по-перше, мав бути генерал-лейтенант князь Олексій Шаховський і ще два росіянина, по-друге, від малоросійської генеральної старшини обозний генеральний Яків Лизогуб і ще двоє обраних. Під час засідань тимчасового уряду усі його члени мали рівні права, але росіяни сиділи з правого боку столу, а українці – з лівого. Вони повинні були займатися усіма справами в Малоросії, що належали до компетенції Гетьманського уряду, згідно імперських наказів і малоросійських прав, відповідно до інструкцій російського уряду і «решучих пунктів», наданих гетьману Апостолу у 1728 р. Генеральний Військовий Суд і військовий Підскарбій мали працювати згідно пунктів, прийнятих за гетьмана Богдана Хмельницького.

У виданих грамотах малоросійській козацькій старшині й усьому «малоросійському народу», а також «Інструкції» Тимчасовому правлінню гетьманського уряду декларувались наміри імператриці Анни Іоанівни і в подальшому зберігати незмінно права і вольності українського козацтва, закріплені привілеями, наданими гетьману Богдану Хмельницькому і його наступникам. Запровадження нової владної інституції трактувалось як тимчасовий захід, який мав забезпечити безперебійне управління Гетьманщиною в умовах між гетьманствами. Але вже 31 січня 1734 р. Анна Іоанівна підписала таємну інструкцію генерал-лейтенанту князю Олексію Шаховському, де говорилось, що «Правління гетьманського уряду є не тимчасовим інститутом управління, а таким, що має навечно замінити собою гетьмана». Рішення про ліквідацію гетьманства Шаховський мав тримати у таємниці, щоб не допустити вибуху незадоволення серед малоросійського козацтва.

До складу Правління гетьманського уряду були включені три російські чиновники: генерали О. Шаховський і І. Борятинський та полковник Гур'єв, і три малоросійські генеральні старшини: генеральний суддя Михайло Забіла, генеральний осавул Федір Лисенко та генеральний скарбничий Андрій Маркович. Під час засідань Правління його

членам було наказано бути рівними. Але у дійсності рівності не було через ту обставину, що фактично головою Правління гетьманського уряду став генерал-лейтенант Шаховський, який отримував з Петербургу різного роду таємні доручення російського уряду і реалізовував їх згідно своєму баченню в Малоросії.

Використавши відсутність гетьмана та прагнучи встановити верховне керівництво над Україною, 1 лютого 1734 р. Сенат видає указ «Про розгляд справ Малоросійського правління у Сенаті й про затвердження для цього особливої Контори під назвою Канцелярії Малоросійських справ». З цього часу і до обрання нового гетьмана Правління гетьманського уряду мало перебувати під керівництвом Сенату і звітувати перед ним.

20 вересня 1734 р. – знакова дата в історії малоросійських козаків та і всього українського народу, які з цього часу в офіційних документах почали називати себе «вірними рабами»: «Вашего Императорского Всепресветлейшего Величества верные рабы (в строку чин и имя)». Такий документ, як гетьманський універсал, скасовувався. З цього часу потрібно було писати: «по указу Ея Императорского Величества Самодержицы Всероссийской и проч. и проч. и проч.».

Колоніальна політика Росії по відношенню до Гетьманщини (Малоросії) проводилась послідовно. Це підтверджують накази імператриці Анни Іоанівни: «Січня 23, 1735 р. Про збирання недоїмок у тримісячний термін. Про підряд вина у Москву з Ліфляндії, Естляндії та Малоросії». Відповідно до пунктів Військової комісії наказано в Малоросії і в Слобідських полках 8-ми драгунських, 2-х піхотних гарнізонних, генеральський штаб і аптекарських службовців забезпечувати провіантом і фуражем тамошнім обивателям безкоштовно. Уся продукція козацьких винокурень мала бути відправлена до Москви, а заводи опечатані. З цього часу курити вино в Малоросії дозволялось тільки поміщикам: «Березня 19, 1736 р. Про видавання з податків збираних на Гетьманщині й в Слобідсько-Українських полках по 20 000 рублів річно на утримання Ландміліційного корпусу» [2, 789]; «Листопада 16, 1736 р. Про збирання з населення Гетьманщини і Слобідських полків безплатно провіанту і фуражу для російської армії ... і вам годиться взяти у них як найбільше» [2, 972]. Навіть лісова дичина Гетьманщини не була забута російською царицею: «Грудня 29, 1739 р. Про присилання до нашого двору з України щорічно взимку диких кабанів, кіз та куріпок ... на доставку цього всього кошти взяти з місцевих податків» [2, 991].

Вже у XVIII ст. козацька старшина і царський уряд відмовлялись визнавати право рядових козаків, як і посполитих, вільно розпоряджатись землею. О.М. Лазаревський висказав думку, що

малоросійська старшина найбрутальнішим чином експлуатувала сили козацтва, вербуючи його членів за допомогою різних методів у «підданство» і захоплюючи його землі тільки за правом сильнішого ... і якщо б російська адміністрація не підтримувала у цей період (здебільшого у 1722–1752 рр.) малоросійських козаків різними заходами (ревізія 1723 р. і наказ від 8 січня 1739 р., який забороняв козакам продавати свої землі), то їм би загрожувала доля малоросійських селян. На нашу думку, це не у повній мірі відповідає тогочасним реаліям, випадки насильного захоплення ґрунтів і угідь були непоодинокими але, здебільшого, була добровільна відмова з боку малоросійських козаків від усіх своїх прав, щоб позбутися важкої військової повинності, яку вони мали відбувати як плату за користування цими правами. «Грудня 23, 1732 р. Маніфест до населення Слобідських полків і Гетьманщини, щоб не розбігались. ... ці полки перебували весь час у великому добробуті й заможності та служили вірою і правдою нашим предкам. А нині вони знаходяться в надзвичайних злиднях і господарства козаків вщент зруйновані ... так що багато козаків кидають військову службу і свої господарства та просяться до поміщиків, щоб записали їх собі в кріпаки ... що поміщикам суворо цим нашим маніфестом забороняється, ... або тікають світ-за-очі аби уникнути платити податки ...» [3, 1002]. Все це призводило до часткового або повного обезземелення рядових козаків. Тільки на території Переяславського, Гадяцького, Прилуцького, Полтавського, Чернігівського полків і Шептаківської сотні Стародубського полку вже в 1730–1750 роках позбавлені землі козацькі двори складала більше 30 % від загальної кількості.

Від цих утисків і пограбування українські селяни і малоросійські козаки почали масово тікати зі своєї батьківщини у московські землі. Але царський уряд і там їх знаходив, що видно з наступного: «... а за тих малоросійців, що оселились на московських землях сильно оштрафувати тих, хто з поміщиків приймав їх на свої землі. ... щоб на майбутнє без нашого (царського) указу ніхто ніде нікого з тих Черкасів не тримав» [2, 746–747]. Без санкції московського уряду малоросійські козаки не мали права переселятись з Гетьманщини навіть на землі Слобожанщини [3, 1001].

Прикриваючи свої загарбницькі наміри піклуванням про простих людей, імперський уряд у 1735 р. видав указ «Про представлення кандидатів для призначення в малоросійські старшини». Приводом стала доповідна записка генерал-лейтенанта Шаховського, у якій йшлося про призначення нового Переяславського полковника. У листі до Правління гетьманського уряду йшлося: «А щоб не було на майбутнє непорозумінь з кандидатами на вакантні місця полковників і старшин, їх списки мають

завчасно надсилатися до імператорського кабінету. На посади призначати тільки після письмового указу імператора».

Царське розпорядження від 1735 р. офіційно затвердило поділ малоросійських козаків на дві групи: «виборних» і «підпомічників». В основу такого поділу було покладено принцип матеріальної забезпеченості козака. Виборних козаків звільнили від виконання «загальногромадських» повинностей, а також від «раціонів і порціонів». Їм ставили у обов'язок лише відбування військової служби із своїм спорядженням, зброєю та кінями. Підпомічників зобов'язали постачати до війська харчі, фураж, обробляти землю виборних під час перебування останніх у поході. Із підпомічників, як і з селян у половинному розмірі, стягували «порціони й раціони». Отже, законодавчий акт 1735 р. юридично підтвердив фактичне майнове розшарування малоросійського козацтва, закріпив привілейоване становище виборних і водночас звів нанівець усі «давні» права й привілеї рядових козаків. Як не важко здогадатись, частина виборних (реєстрових) козаків і особливо старшина перебували у положенні неформальних поміщиків, на яких працювали підпомічники. Так тривало до 1783 року, коли, за клопотанням малоросійських козаків, ці відносини були формально закріплені наказом Катерини II.

Царський уряд цілеспрямовано застосовував різні заходи для вирішення двох нагальних завдань: по-перше, малоросійських козаків змусили переселятись туди, де хотіли їх бачити московські царі (спочатку для завоювання Казахських (Киргизських) степів Оренбурзького краю та земель калмиків). Згодом, погіршення становища малоросійських козаків на батьківщині московський уряд використовував для завоювання нових територій, заселених тюркськими і монгольськими народами. Це видно з наступного: «грудня 31, 1731 р. Про виділення земель на Царинській лінії (проти калмиків) для поселення там малоросійців. ... Виділити Астраханському козацькому війську переселенцям малоросійцям землі та наділити їх площами подібно по розмірам до ландміліційних полків» [3, 607]. По-друге, це дало московському уряду можливість кількісно знесилити малоросійські козацькі полки.

Для освоєння нових земель у 1734 р. було визначено постійну кількість (500 козаків) Ніжинського, Лубенського, Полтавського, Переяславського, Київського, Миргородського, Прилуцького та Гадяцького полків, а решту козаків, що залишились за межами списку, почали виселяти на Волгу в Оренбурзький край [4, 141]: «Лютого 15, 1738 р. Про призначення земель для Киргиз-Кайсаків (казахів) ... Про переселення в городки (козацькі) ... Черкасів ...» [4, 414]; «Серпня 20, 1739 р. ... у фортеці московітів не приймати (в Оренбурзькому краї), а котрих донині прийнято

віддати поміщикам у кріпаки, замість них набрати і поселити у фортецях Черкасів» [4, 870–871].

Замість генерал-лейтенанта князя О. Шаховського у 1736 р. членом Тимчасового правління гетьманського уряду було призначено І. Борятинського. За його наказом у 1737 р. були арештовані усі члени Київського магістрату, а його архів вивезено до Санкт-Петербургу для того, щоб міщани і козаки з часом забули про свої старі права і привілеї. Подібне почали практикувати на території усієї Гетьманщини (Малоросії). І. Борятинський наказав ув'язнити Чернігівського архієпископа Іларіона Рогалевського за відмову допустити до причастя п'яного російського капітана. Як господарі на українських землях вели себе й інші царські сановники. Так, фельдмаршал Г. фон-Мініх, незадоволений сусідами по маєтку (на Чернігівщині), синами члена Правління гетьманського уряду А. Марковича, направив на них позов до Генерального військового суду. Марковичей присудили відіслати на роботи на Українську лінію як простих козаків. Але цей вирок не задовольнив Мініха. Він особисто прибув до суду і почав грозити карою суддям. Особливо лютувала в Малоросії Міністерська канцелярія (Таємна експедиція), яка, по словам автора «Истории Руссов» «заставляла трепетать малороссиян в самых отдаленных их жилищах и в своих домах ...». Захисту і безпеки від беззаконня Міністерської канцелярії не мали навіть генеральні старшини. У першого члена Правління гетьманського уряду генерального обозного Я. Лизогуба було проведено обшук, конфісковано приватні документи і особисте листування.

До загального зубожіння і занепаду господарства Гетьманщини призвела російсько-турецька війна 1735–1739 рр., яка принесла Україні великі втрати і збитки; до війська було мобілізовано 157 300 козаків і 205 000 селян; загинуло 34 200 чоловік, втрачено 47 000 бойових коней і десятки тисяч волів. Коней і волів царський уряд брав у борг на 140 355 руб., обіцяючи повернути цю суму, але не повернув. Не були повернені й 140 138 руб. за провіант і фураж, взяті також у борг для потреб армії. Загальні збитки Малоросії склали більше 1 500 000 руб. – величезна як на ті часи сума. Протягом наступних 25 років економіка Гетьманщини не могла досягнути довоєнного рівня.

У 1740 р. померла імператриця Анна Іоанівна і престол перейшов до імператора-немовляти, сина царської племінниці Анни Леопольдівни, під регентством Бірона. Правління їх було нетривалим. Спочатку фельдмаршал Мініх відібрав владу у Бірона, а в 1741 р. відбувся палацовий переворот у Петербурзі, який підняв на вершину влади в Російській імперії дочку Петра I – імператрицю Єлизавету Петрівну. Розпочалась нова сторінка в історії України. Більш поміркована політика

російського уряду по відношенню до Гетьманщини дала можливість козацькій старшині клопотати перед імператрицею про відновлення гетьманства. 22 лютого 1750 р. за наказом імператриці Тимчасове правління гетьманського уряду розпустили, а гетьманом обрали Кирила Розумовського – брата фаворита Єлизавети Петрівни.

Сільське господарство Гетьманщини прийшло у занепад: у Ніжинському полку, який нараховував 140 000 чоловік населення і споживав щорічно 1 500 000 пудів хліба, у 1737 р. було зібрано 160 000 пудів. До того ж Україна утримувала 75 російських полків, у тому числі 23 кінних, а вже з 1738 р. – 50 кінних полків. Населення масово почало зменшуватись через епідемії хвороб і нестачу продовольства.

До загального зубожіння і занепаду господарства Гетьманщини призвела російсько-турецька війна 1735–1739 рр. Унаслідок нестачі продовольства посилювався відтік населення на Правобережну Україну, де умови життя під владою Речі Посполитої були більш гарними, чим під пануванням «близької» Росії.

Позитивним досягненням Тимчасового правління гетьманського уряду, у першу чергу, його українських членів і спеціальної Комісії, яка складалась із 18 найкращих знавців законів, стало завершення у 1743 р. багаторічної праці, розпочатої ще І. Скоропадським, П. Полуботком і Д. Апостолом, із складання Кодексу українських юридичних документів – «Права, по которым судится Малороссийский народ». На жаль, цей видатний юридичний документ, враховуючи його невідповідність самодержавно-кріпосницькій Російській імперії, не був затверджений імператорським урядом.

Посилання

1. Авсеєнко В.Г. Малороссия в 1767 году. Эпизод из истории XVIII столетия по неизданным источникам. – К., 1864. Теличенко И.В. Сословные нужды и желания малороссиян в эпоху Екатерининской комиссии. – К., 1891. Лазаревский А.М. Описание старой Малороссии: Материалы для истории заселения, землевладения и управления. – Т. I. – Полк Стародубский. – К., 1889. Т. II. – Полк Нежинский. – К., 1893. Тищенко М.Ф. Гуральне право шинкування горілкою в Лівобережній Україні до кінця XVIII ст. – К., 1927. Мякотин В.А. Очерки социальной истории Украины в XVIII. – Т. I. – Прага, 1924. Окиншевич Л. Значне військово товариство в Україні-Гетьманщині XVII–XVIII ст. – Мюнхен, 1948. Гуржій О.І. Українська козацька держава у другій половині XVII–XVIII ст.: кордони, населення, право. – К., 1996. Мельник Л. Політична історія Гетьманщини XVIII ст. у документах і матеріалах. – К.: ІЗМН, 1997. – 139 с. Белашов В.І. Посилення російської реакції під час правління «Гетьманського уряду» (1734–1750 рр.) // Збірник наукових праць «Сівєрщина в історії України». – Київ-Глухів, 2013. – Вип. 6. – С. 267–271.

2. Полное собрание законов Российской империи (Далі: ПСЗ РИ). Второе издание. – СПб.: Типография II Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – Т. 9.

3. ПСЗ РИ. – Т. 8.
4. ПСЗ РИ. – Т. 15.

Любич А.А. Социально-экономическое положение Гетманщины во время Временного правления гетманского правительства (1734–1750 гг.)

В статье рассматривается социально-экономическое положение Гетманщины во время Временного правления гетманского правительства (1834–1850 гг.). Раскрыто структуру и функции Временного правления гетманского правительства. Показано региональные особенности и влияние российской администрации на социально-экономическое положение региона. Обращено внимание на смену структуры общества Гетманщины. Сделано акцент на ухудшении условий жизни в регионе.

Ключевые слова: Гетманщина, Россия, социально-экономическое положение, права, вольности, малороссийские казаки, хозяйство.

Lyubych O.A. Social and economic state of Hetmanshchina of the times of the temporary ruling of hetman government (1734–1750)

The article considers the social and economic state of Hetmanshchina at the times of the temporary ruling of hetman government (1734–1850). The structure and functions of the temporary ruling of hetman government are analyzed. The regional peculiarities and the influence of the Russian government on the social and economic state are shown. The structure changing in Hetmanshchina's society is given. Much attention is paid to the changes for the worse in the regional living conditions.

Key words: Hetmanshchina, Russia, social and economic state, rights, liberties, Malorossiyans Cossacks, economy.

28.02.2014 р.

УДК 94 (477): (78+374.7)

С.В. Кисла

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовані процеси формування системи музичної освіти в Україні від часів Середньовіччя (Київська Русь). Особливу увагу приділено процесам, що відбувалися в добу козацького бароко, – тут акцент зроблено на діяльності Глухівської співацької школи.

Ключові слова: система освіти, музична освіта, професіоналізм, козацьке бароко, Глухівська співацька школа.

Система музичної освіти в Україні має вагомий здобутки, визнання у світі й авторитет. В усі часи система освіти функціонувала, щоб задовольняти запити суспільства, готуючи вихованців до життя в конкретному суспільстві із існуючими в ньому системою цінностей, пріоритетів, традицій. Система освіти орієнтувала учнів до діяльності за визначених, певною мірою – регламентованих вимог. Сучасному світові притаманний динамізм, швидка змінюваність, тому учасникам освітнього процесу важко визначити атрибути професіоналізму

й фахової компетентності за соціокультурних реалій навіть найближчого десятиліття. «Парадоксальність сьогоденної ситуації полягає в тому, що в жодній освітній галузі таких критеріїв немає і їх неможливо сформулювати, оскільки упродовж 5–7 років, що йдуть на підготовку фахівця у ВНЗ, в інформаційному суспільстві і світі відбудуться значні зміни, характер яких передбачити неможливо. Випускники вишу мають бути конкурентоспроможними на сучасному ринку праці і лишатись затребуваними протягом кількох десятків років» [7, 115], тобто бути й лишатися професіоналами за невизначених умов і обставин.

На підготовку фахівця у системі музичної освіти йде до двадцяти років. За цей час дитина, підліток, молода людина живе у світі жорстких обмежень і самообмежень, – заради майбутньої професійної діяльності, сподівання на яку можуть виявитися примарними. На нашу думку, положення, що характеризують загальну систему середньої та вищої освіти, можна екстраполювати й на систему музичної освіти: «Система освіти, що побудована на ідеалах і нормах класичної науки, функціонує як замкнена, з обмеженою здатністю до саморозвитку. Ця модель освіти в ХХ столітті вичерпала себе. Формування сучасної концепції освіти пов'язане з тими значними змінами, які останнім часом сталися в уявленнях людини про природу, процеси пізнання і розвитку світу» [9, 936]. Треба зважати також на те, що між формуванням концепції та її втіленням у життя проміне певний проміжок часу, внаслідок чого вона може змінити свій темпоральний модус або статус.

В.Г. Скотний серед можливих шляхів гармонізації суперечностей і колізій пропонує випереджаючу освіту та запропоновану Г. Шефером концепцію «синергетичної освіти». Сутність першої полягає в тому, що, на відміну від традиційної освіти, випереджаюча прагне до співдії освіти і науки; її метою є творчість у процесі навчання, фундаментальні знання, самоосвіта. В основу синергетичної освіти покладено принципи самоорганізації й саморозвитку особистості як найвищої цінності. Названі підходи можуть бути застосованими й до системи музичної освіти і допомогти уникнути крайнощів, що є не поодинокими при підготовці музикантів, коли в жертву професіоналізмові приноситься здоров'я вихованців, їх людські якості, духовність. Крім того, ми можемо знайти вагомий здобутки, суголосні сучасним підходам, і в минулому. Свого часу вони не знайшли подальшого розвитку чи були відкинуті з тих чи інших міркувань, що не є свідченням їхньої непродуктивності. Ці чинники спонукають нас до детальнішого аналізу досвіду теорії та практики музичної освіти минулих епох. Цей період достатньо досліджений в історичному